

thema 1 – Grotgoden en tempelgoden

🛡 tijd van jagers en boeren 🏛 tijd van Grieken en Romeinen

Om te onthouden

Samenvatting

🛡 les 1 – Rotsschilderingen

Onderzoekers hebben rotsschilderingen en beeldjes uit de tijd van jagers en boeren gevonden. Ze vragen zich af waarom die mensen die beeldjes en schilderijen maakten. Waarschijnlijk had het te maken met rituelen van de mensen. De beeldjes en schilderijen moesten geluk brengen bij de jacht of bij geboortes. Ook bij begrafenissen waren rituelen belangrijk, in de hoop op een goed leven na de dood. De rotsschilderingen werden gemaakt met twee kleuren: oker en mangaan. De mensen smeerden de kleuren met hun vingers op de wand of ze spuugden de kleuren op de wand met een soort rietje. Er werd ook houtskool gebruikt. Onderzoekers weten het allemaal niet zeker. In die tijd kon niemand schrijven.

🛡 les 2 – Germaanse goden

De Germanen begrepen niet waarom het regende en dan de zon weer scheen. Een onweersbui kon zomaar de oogst vernietigen. Ze dachten dat de goden voor deze gebeurtenissen zorgden. De Germanen geloofden in meerdere goden. Er waren drie soorten rituelen die ze voor deze goden uitvoerden: rituelen voor een goede oogst (voor voldoende zon en regen), rituelen om voorouders te vereren en rituelen voor de seizoenen. Wodan was de oppergod. Donar was de god van het weer. Freya was de godin van de liefde en de vruchtbaarheid. We zien resten van het meergodendom terug in onze taal: de dagen van de week zijn genoemd naar de goden. Zoals dinsdag (Tyr), woensdag (Wodan), donderdag (Donar), vrijdag (Freya).

🏛 les 3 – Een lange reis

Godsdienst was erg belangrijk in het leven van de Romeinen. Zij geloofden, net als de Germanen, in meerdere goden. Romeinen hadden een huisaltaar, bouwden tempels en vertelden elkaar verhalen over de goden. Er was een god voor de oorlog, voor de liefde, de zon, de maan, de zee en nog veel meer. Pluto was de god van het dodenrijk. Jupiter was de koning van de goden en van de lucht. Saturnus was de vader van Jupiter. Juno was de koningin van de goden, zij beschermde de vrouwen. Mars was de god van de oorlog. Iedere god had zijn eigen verhalen, deze verhalen heten mythes. Ook nu vinden we de namen van de goden nog terug. Er zijn planeten genoemd naar Romeinse goden zoals Mars, Venus en Mercurius.

🏛 les 4 – Een nieuwe godsdienst

De Romeinen vonden hun Romeinse keizers goddelijk. De joden werden vervolgd omdat zij geloofden in één god en hun eigen synagogen bezochten. Ook de christenen in het Romeinse rijk werden vervolgd. Zij geloofden ook in één god en in Jezus Christus, de boodschapper van God. De christenen wilden niet meevechten in het leger, betaalden geen belasting en ze offerden niet aan de Romeinse goden. Het was gevaarlijk om christen te zijn. Er was geen plek om voor het geloof uit te komen en kerkdiensten werden op geheime plaatsen gehouden. Keizer Constantijn werd christelijk doordat hij een veldslag won na een teken van Jezus. Hij liet kerken bouwen en christenen werden niet meer vervolgd. Vanaf het jaar 380 was het christendom de officiële Romeinse godsdienst.

Begrippen

les 1 – Rotsschilderingen

- de rotsschildering** Een rotsschildering is een tekening op een rotswand, gemaakt in de tijd van boeren en jagers.
- de vrouwenfiguur** Een vrouwenfiguur is een houten of stenen beeldje van een vrouw uit de tijd van boeren en jagers.
- het ritueel** Een ritueel is een plechtige handeling in een vaste volgorde, in de hoop dat dingen beter gaan.

les 2 – Germaanse goden

- de offerkuil** Een offerkuil is een kuil waarin Germanen dieren offeren. De offerkuil is een heilige plaats.
- het meergodendom** Bij meergodendom gelooft een volk in verschillende goden.

les 3 – Een lange reis

- het huisaltaar** Een huisaltaar is een versierde plek in huis waar mensen goden vereren en offers brengen.
- de tempel** Een tempel is een gebouw waarin een god wordt vereerd.
- de mythe** Een mythe is een verhaal over een god.

les 4 – Een nieuwe godsdienst

- het christendom** Het christendom is het geloof in God en Jezus Christus. De Bijbel is het heilige boek.
- de christenen** Christenen geloven in God en Jezus Christus.
- de synagoge** Een synagoge is een gebouw waarin joden samenkomen.
- keizer Constantijn** Keizer Constantijn was de eerste christelijke Romeinse keizer.

thema 2 – Reizen voor God, reizen voor geld

⛪ tijd van monniken en ridders ⚔ tijd van steden en staten

Om te onthouden

Samenvatting

⛪ les 1 – Reizen door Europa

Sommige monniken en geleerden reisden een groot deel van hun leven. Monniken reisden om het christendom te verspreiden. Er waren twee vormen van christendom: rooms-katholiek met als centrum Rome en orthodox-christelijk met als centrum Konstantinopel. Europa bestond uit een paar heel grote rijken. Ridders en hun legers reisden om nog meer land te veroveren. Koopmannen reisden over vaste routes langs pleisterplaatsen en jaarmarkten. Reizen was gevaarlijk. Je moest tegen ellende kunnen, zoals kou, ziekte, honger, je moest je verdedigen tegen dieven en je moest verschillende talen en dialecten kennen. Reizigers sliepen in herbergen, kloosters en soms in kastelen.

⛪ les 2 – Christendom en islam

Monniken reisden Europa rond om Germanen te kerstenen, te bekeren tot het christelijke geloof. De missionarissen hakten de heilige eiken om van de Germanen om te laten zien dat de Germaanse goden geen macht hadden. Willibrord was een Engelse monnik die de Friezen wilde bekeren. Bonifatius was ook een Engelse monnik die de Friezen wilde bekeren. Bonifatius trok al predikend door Friesland. In 754 werd hij bij Dokkum vermoord. Er waren drie godsdiensten in Europa met één god: het christendom, de islam en het jodendom. De mensen leerden de islam op drie manieren kennen: door veroveringen van de moslims, doordat moslims in Europa kwamen wonen en door de handel. De islam bracht veel nieuws, bijvoorbeeld kennis over medicijnen en wiskunde.

⚔ les 3 – Kruistochten

Konstantinopel was de grootste christelijke stad van Europa. Jeruzalem is voor het jodendom, christendom en de islam een heilige stad. Er hadden belangrijke gebeurtenissen plaatsgevonden voor moslims, christenen en joden. Omdat de Turken Jeruzalem veroverd hadden, werd het steeds moeilijker om er te komen. De paus organiseerde een militaire tocht met kruisridders om Jeruzalem te bevrijden. Tienduizenden mensen deden mee aan de kruistocht; boeren, vrouwen en ook misdadigers. De paus zei dat als je tijdens de kruistocht overleed, je altijd naar de hemel zou gaan. Tijdens de kruistochten zijn veel moslims en joden vermoord.

⚔ les 4 – Handel in Europa

Omdat er in de landbouw nieuwe uitvindingen gedaan werden, was er meer voedsel. Landbouwproducten konden verkocht worden. Konstantinopel was een rijke handelsstad. Zijde, porselein en parfum kwamen daarvandaan. Toen die stad in Turkse handen viel, werd het moeilijker om te handelen. In Spanje woonden de Moren. Hun cultuur wordt gezien als de allerhoogste in die tijd. Ze bouwden de Grote Moskee van Córdoba en het Alhambra van Granada. Steden in Europa gingen samenwerken. Ze richtten een stedenverbond op: de Hanze. De Hanze handelde in graan, wol, hout, zout en wijn. Koopmannen verdienden veel geld, maar het was gevaarlijk om met veel geld op pad te gaan. Daarom werd de wisselbrief bedacht. Hiermee kon je toch betalen. Het was de voorloper van het papiergeld.

Begrippen

les 1 – Reizen door Europa

- de rooms-katholiek** Een rooms-katholiek heeft een christelijk geloof en ziet de paus in Rome als leider van de kerk.
- de orthodox-christen** Een orthodox-christen is streng gelovig. In het Byzantijnse Rijk was Konstantinopel zijn hoofdstad.
- het Byzantijnse Rijk** Het Byzantijnse Rijk lag in het huidige Turkije en was het gebied van de orthodox-christenen.
- de jaarmarkt** Een jaarmarkt is een grote markt die elk jaar op een vaste tijd in een stad wordt gehouden.
- de pleisterplaats** Een pleisterplaats is een plaats waar reizigers onderweg stoppen.
- de herberg** Een herberg is een soort hotel waar reizigers kunnen eten en slapen.

les 2 – Christendom en islam

- kerstenen** Kerstenen is mensen bekeren tot het christelijk geloof.
- de missionaris** Een missionaris is iemand die mensen wil bekeren tot het christelijk geloof.
- Willibrord** Willibrord was een Engelse monnik die de Friezen wilde bekeren. De paus maakte hem aartsbisschop.
- Bonifatius** Bonifatius was een Engelse monnik die de Friezen wilde bekeren. Hij werd in 754 in Dokkum vermoord.
- de islam** De islam is de godsdienst van de moslims. Het heilige boek over Allah en Mohammed is de Koran.

les 3 – Kruistochten

- Jeruzalem** Jeruzalem is de hoofdstad van Israël en een heilige stad voor christenen, joden en moslims.
- Konstantinopel** Konstantinopel was de hoofdstad van het Byzantijnse Rijk. Tegenwoordig heet de stad Istanbul.
- keizer Alexius I Comnenus** .. Alexius I Comnenus was de christelijke keizer van het Byzantijnse Rijk. Hij vroeg de paus om hulp.
- de kruistocht** Een kruistocht is een gewapende reis van duizenden christenen om Jeruzalem te bevrijden.
- de kruisridder** Een kruisridder is een ridder die meedoet aan een kruistocht.
- de kruisvaarder** Een kruisvaarder is iemand die meedoet aan een kruistocht.

les 4 – Handel in Europa

- de zijderoute** De zijderoute was een handelsweg met het Verre Oosten.
- de Moren** Moren waren de moslims die in de middeleeuwen in Spanje woonden. Hun cultuur was bijzonder.
- de Hanze** De Hanze was een stedenverbond voor de handel met steden in Nederland, Duitsland en Noord-Europa.
- het stedenverbond** Een stedenverbond is een officiële afspraak tussen twee of meer steden om samen te werken.
- de Hanzestad** Een Hanzestad is een stad die vroeger bij de Hanze hoorde.
- de wisselbrief** Een wisselbrief is een geschreven schuldbekentenis. Er staat in hoeveel geld je schuldig bent.

thema 3 – Dappere denkers, verboden kerken

👑 tijd van ontdekkers en hervormers 👑 tijd van regenten en vorsten

Om te onthouden

Samenvatting

👑 les 1 – 'Mijn huis is ...'

Het katholieke geloof was al meer dan duizend jaar het enige christelijke geloof in West-Europa. Maar er ontstond kritiek op de kerk. Maarten Luther en Johannes Calvijn waren twee hervormers. Ze wilden dat er meer soberheid in de kerk kwam. Ze vonden ook dat de kerk te ver van de mensen en God afstond. Ze waren het niet eens met de verkoop van aflaten. Erasmus wilde dat de mensen zelf nadachten. Hij wilde dat de Bijbel ook in de volkstaal vertaald werd, zodat de mensen die zelf konden lezen. Nu was de Bijbel in het Latijn. Uiteindelijk splitsten de hervormers zich af van de katholieke kerk. Zo ontstond het protestantisme. Protestanten geloven wel in God en Jezus, maar hebben geen paus.

👑 les 2 – Ruzie over geloof

De katholieke kerk was woest op de protestanten en erkende hun geloof niet. De protestanten hielden hun preken in de vrije natuur, omdat ze geen kerk hadden. Dat waren hagenpreken. Doordat de oogsten steeds maar mislukten, hadden veel mensen honger. Ze zagen hoe rijk de katholieke kerk was. De mensen stormden kloosters en kerken binnen en sloegen alles kapot: de Beeldenstorm. De rechtbank die de mensen veroordeelde die aan de Beeldenstorm hadden meegedaan, heette de Bloedraad. De kerk noemde de protestanten ketters: mensen die afgedwaald zijn van het ware geloof. Ketters werden ophangen of verbannen. In Spanje was een religieuze politie die de inquisitie heette. Ook joden werden daar vervolgd. Er vluchtten veel mensen naar ons land. Veel vluchtelingen kwamen uit Frankrijk: de Hugenoten.

👑 les 3 – Grootse denkers

Een belangrijke denker was Baruch de Spinoza. Hij deed onderzoek naar God, de wereld en de mens. Hij deed dat in stappen: observeren, hypothese maken, onderzoeken en conclusies trekken. Hij schreef een boek: Ethica. Spinoza was arm. Hij sleep lenzen voor brillen en microscopen om geld te verdienen. Een ander belangrijk denker was Christiaan Huygens. Hij kwam uit een rijke familie. Hij ontdekte het slingeruurwerk. Daardoor liepen klokken altijd goed. Hij sleep lenzen voor de telescopen die hij uitvond. Huygens had weinig last van het gebrek aan vrijheid van meningsuiting. Spinoza wel; niemand wilde zijn boek drukken, omdat Spinoza dan vermoord zou worden om zijn ideeën.

👑 les 4 – Protestantse Republiek

Het protestantisme werd de staatsgodsdienst. Katholieken en joden hadden dus niet dezelfde rechten als protestanten. Ze mochten geen kerken bouwen, geen burgemeester of rechter worden en niet lid worden van gildes. Ze waren tweederangsburgers. Er kwam een Statenbijbel in het Nederlands, zodat iedereen die kon lezen, erover kon discussiëren. Hugo de Groot schreef boeken over zeerecht. Maar hij was tegen de stadhouder. Daarom werd hij opgesloten in Slot Loevestein. Hij ontsnapte in een boekenkist. Mensen als Spinoza en Hugo de Groot hebben hun best gedaan voor de vrijheid van meningsuiting.

Begrippen

les 1 – 'Mijn huis is ...'

- Erasmus** Erasmus was een Nederlandse geleerde die het belangrijk vond dat mensen zelf nadachten.
- de hervormer** Een hervormer is iemand die iets wil veranderen en zo verbeteren.
- Maarten Luther** Maarten Luther was een Duitse hervormer. Hij wilde de katholieke kerk veranderen.
- Johannes Calvijn** Johannes Calvijn was een Zwitserse hervormer. Hij wilde de katholieke kerk veranderen.
- de aflaat** Als je een aflaat koopt, dan betaal je de kerk zodat je niet meer gestraft wordt voor je zonden.
- het protestantisme** Het protestantisme is een christelijk geloof dat ontstond door hervormers die meer soberheid en geen paus wilden.

les 2 – Ruzie over geloof

- de ketter** Als je niet in de officiële rooms-katholieke leer geloofde, dan werd je een ketter genoemd.
- de hagenpreek** Een hagenpreek is een toespraak over het geloof die de protestanten in de openlucht hielden.
- de inquisitie** De inquisitie was de rooms-katholieke rechtbank die ketters opspoorde en strafte.

les 3 – Grootse denkers

- Baruch de Spinoza** Baruch de Spinoza was een filosoof die tolerantie en godsdienstvrijheid erg belangrijk vond.
- de filosoof** Een filosoof is iemand die voor zijn beroep nadenkt over belangrijke levensvragen.
- observeren** Observeren is aandachtig kijken wat iets of iemand doet.
- de hypothese** Een hypothese is een idee waarin je gelooft, maar waarvan je nog moet bewijzen of het waar is.
- de conclusie** Een conclusie is het uiteindelijke antwoord op een vraag of probleem dat je vindt na het doen van onderzoek.
- Christiaan Huygens** Christiaan Huygens was een Nederlandse geleerde in de wiskunde, natuurkunde en sterrenkunde.
- het slingeruurwerk** Het slingeruurwerk is het binnenwerk van een klok dat door een slinger wordt geregeld.

les 4 – Protestantse denkers

- de staatsgodsdienst** De staatsgodsdienst is de officiële godsdienst van een land.
- de godsdienstvrijheid** Godsdienstvrijheid is dat je vrij bent om te kiezen wat je wilt geloven.
- de Statenbijbel** De Statenbijbel is de Bijbel uit 1637 die voor het eerst in het Nederlands werd vertaald.
- de tolerantie** Tolerantie is verdraagzaamheid: verschillende meningen en ideeën kunnen naast elkaar bestaan.
- Hugo de Groot** Hugo de Groot was een geleerde die tolerantie belangrijk vond. Hij ontsnapte in een boekenkist.
- de vrijheid van meningsuiting** De vrijheid van meningsuiting is dat je mag zeggen wat je vindt of denkt.

thema 4 – Sterke vrouwen en Franse koningen

🕒 tijd van pruiken en revoluties 🏭 tijd van burgers en stoommachines

Om te onthouden

Samenvatting

🕒 les 1 – Voor of tegen Oranje?

De regenten en stadhouders hadden de macht. Het volk was boos. De armenzorg was niet goed geregeld en arme mensen hadden niets te vertellen over het bestuur van het land. Ze waren ook boos op stadhouder Willem V van Oranje, die zich gedroeg als een koning. De patriotten waren tegen Willem V. De Oranjegezinden waren juist voor de Oranjes. Ze voerden strijd met pamfletten en spotprenten. Later gebruikten ze ook geweld. De patriotten vonden dat het volk zelf een burgemeester moest kiezen. Ze wilden vrijheid van drukpers en dat iedereen voor de wet gelijk zou zijn. Wilhelmina zorgde voor een leger om de patriotten te verslaan. De leiders van de patriotten vluchtten naar Frankrijk. Willem V was weer aan de macht.

🕒 les 2 – Franse overheersing

In Frankrijk had het volk genoeg van de rijkdom van de koning. Op 14 juli 1789 begon een grote opstand: de Franse revolutie. De Nederlandse patriotten kwamen daarna met hulp van de Fransen aan de macht in ons land. Ze noemden het: de Bataafse Republiek. Na tien jaar greep Napoleon Bonaparte de macht in Frankrijk en werd keizer. Zijn broer, Lodewijk Napoleon, werd koning van ons land. Maar Napoleon ontsloeg hem. Nederland werd toen onderdeel van het Franse keizerrijk. Napoleon verbood alle handel met Engeland. Maar dit Continentale Stelsel duurde niet lang. Later werd Napoleon verslagen. De patriotten en Fransen zorgden voor goede veranderingen: overal kwamen dezelfde wetten, dezelfde maten werden gebruikt en er kwam één muntsoort.

🏭 les 3 – De grondwet

Rusland en Engeland riepen in 1815 het Koninkrijk der Nederlanden uit. Willem I was de eerste koning. Er kwam een Grondwet, waarin de regels stonden waaraan iedereen zich moest houden en de grondrechten. Bijvoorbeeld: recht op gelijke behandeling, een eigen godsdienst en je mening geven. Er stond ook hoeveel macht de koning en de regering hadden. De regering bestond uit de Eerste Kamer (gekozen door de koning) en de Tweede Kamer (gekozen uit en door het volk). De regering had niet veel te vertellen. De koning deed vaak wat hij wilde. Het volk was niet blij. Thorbecke paste in 1848 de Grondwet aan: de koning kreeg minder macht, de ministers werden verantwoordelijk en de Tweede Kamer werd gekozen door het volk. Rijke mannen mochten stemmen en gekozen worden.

🏭 les 4 – Een bijzondere vrouw

Aletta Jacobs was het eerste Nederlandse meisje dat naar de universiteit mocht. Ze werd de eerste vrouwelijke arts in Nederland. Ze vond dat veel vrouwen onder slechte omstandigheden moesten werken en te veel kinderen kregen. Dat was niet goed voor hun gezondheid. In de tijd van burgers en stoommachines mochten vrouwen niet stemmen. In 1917 kregen vrouwen passief stemrecht: ze mochten niet stemmen, maar er mocht wel op hen gestemd worden. In 1919 kregen vrouwen actief stemrecht. Ze mochten stemmen en er mocht op hen gestemd worden. Stemrecht voor mannen en vrouwen was nu gelijk. Aletta streed voor emancipatie: gelijke rechten voor mannen en vrouwen. Iedereen is nu echt gelijk voor de wet.

Begrippen

les 1 – Voor of tegen Oranje?

- de vrijheid van drukpers ... Bij vrijheid van drukpers mag je schrijven wat je wilt.
- de patriot Een patriot is iemand die vecht voor meer rechten en vrijheid van het gewone volk in zijn land.
- de Oranjegezinde De Oranjegezinden waren tijdens de Franse overheersing trouw aan stadhouder Willem V van Oranje.
- het pamflet Een pamflet is een soort folder met een korte tekst waarin tegen iets wordt geprotesteerd.
- de spotprent Een spotprent is een tekening waarin iemand of iets belachelijk wordt gemaakt.

les 2 – Franse overheersing

- de Franse Revolutie De Franse Revolutie was een grote opstand van het volk in Frankrijk. De burgers kregen de macht.
- de Bataafse Republiek Nederland werd van 1795 tot 1806 de Bataafse Republiek genoemd. Deze naam kwam van de Bataven.
- Napoleon Bonaparte Napoleon Bonaparte was keizer van Frankrijk en veroverde Nederland en een groot deel van Europa.
- het continentaal stelsel Het continentaal stelsel was de wet van Napoleon Bonaparte tegen het handeldrijven met Engeland.
- Lodewijk Napoleon Lodewijk Napoleon was de eerste koning van Nederland. Hij was de broer van Napoleon Bonaparte.
- de burgerlijke stand In de burgerlijke stand noteert een gemeente informatie over haar burgers, zoals geboortedata.

les 3 – De Grondwet

- het Koninkrijk der Nederlanden Na de Franse bezetting werden Zuid- en Noord-Nederland samengevoegd tot het Koninkrijk der Nederlanden.
- de Grondwet De Grondwet is de wet van een land met regels voor iedereen en afspraken over de regering.
- het grondrecht Grondrechten zijn de rechten die voor alle burgers in een land gelden.
- de Eerste Kamer De Eerste Kamer beoordeelt wetten. Leden van de Eerste Kamer worden niet rechtstreeks door het volk gekozen.
- de Tweede kamer De Tweede Kamer bedenkt wetten en regeert het land. De leden worden door het volk gekozen.
- de volksvertegenwoordiging De volksvertegenwoordiging is een groep bestuurders die door het volk is gekozen.
- koning Willem II Willem II werd koning toen België zelfstandig werd en zijn vader Willem I de troon opgaf.
- Johan Rudolf Thorbecke ... Thorbecke wijzigde in opdracht van de koning in 1848 de Grondwet waardoor Nederland een democratie werd.

les 4 – Een bijzondere vrouw

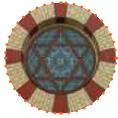
- Aletta Jacobs Aletta Jacobs was de eerste vrouwelijke arts. Zij streed voor emancipatie van vrouwen.
- de emancipatie Emancipatie is proberen om gelijke rechten en kansen te krijgen voor een bepaalde groep mensen.
- het stemrecht Stemrecht betekent dat je bij verkiezingen je stem mag uitbrengen op een politieke partij.

thema 5 – Oorlog voeren of samenwerken

 tijd van wereldoorlogen tijd van televisie en computer

Om te onthouden

Samenvatting

les 1 – Overall oorlog

Hitler vond het blonde Duitse volk superieur. Joden, Sinti, Roma, maar ook homoseksuelen en geestelijk gehandicapten moesten verdwijnen, volgens de nazi's. Joden mochten niet meer op universiteiten werken, of als arts. Ze moesten een gele ster op hun jas dragen. Joden werden opgepakt en weggevoerd naar kamp Westerbork. Vanuit Westerbork reden er treinen naar Polen. Daar werden Joden in vernietigingskampen vermoord. Meer dan 102 000 Nederlandse Joodse mannen, vrouwen en kinderen zijn vermoord. De nazi's hebben in totaal zes miljoen Joden vermoord. Deze moordpartij wordt de Holocaust genoemd. Joden zeggen liever sjoa, dat betekent catastrofe of ramp in het Hebreeuws. Kamp Westerbork is nu een herinneringscentrum.

les 2 – De wereld in oorlog

Japan voerde een expansieoorlog met buurlanden om Japan groter te maken. Japanners waren er, net als Duitsers, van overtuigd dat hun 'ras' superieur was. Japan, Duitsland en Italië sloten een verbond om elkaar te steunen. Japan bezette ook Nederlands-Indië. Het nam het bestuur over en zette de Europeanen in kampen. Die werden wreed behandeld en moesten dwangarbeid doen. De mensen in de kampen stierven aan ondervoeding, ziektes en dwangarbeid. Toen Japan Pearl Harbor aanviel, raakte Amerika ook betrokken bij de oorlog. Er deden zoveel landen mee, dat het een wereldoorlog was. In 1945 gaven Duitsland en Italië zich over. Amerika gooide twee atoombommen op Japan. Japan gaf zich toen ook over.

les 3 – Koloniën in opstand

In Azië en Afrika waren de meeste koloniën. Na de Tweede Wereldoorlog waren Nederlands-Indië, Suriname en de Nederlandse Antillen nog Nederlandse koloniën. Nederland was er de baas. In Nederlands-Indië riep de bevolking de onafhankelijkheid uit. De inwoners wilden zelf hun land besturen. Nederland was bang dat het meer moest betalen voor grondstoffen en producten en stuurde het leger. Dat vocht tegen de vrijheidsstrijders. Nederland noemde dit een politionele actie. Nederland moest van Amerika de kolonie opgeven. In 1949 werd Nederlands-Indië onafhankelijk. Het heet nu Indonesië. Suriname werd in 1975 zelfstandig. In 2010 kregen Curaçao, Sint Maarten en Aruba een eigen bestuur. Sint Eustatius, Bonaire en Saba zijn bijzondere gemeenten van Nederland.

les 4 – Samenwerken helpt

Na de Tweede Wereldoorlog richtten 51 landen de Verenigde Naties op. Ze gingen samenwerken om de vrede te bewaren. De leden moeten zich houden aan de Universele Rechten van de Mens. Er is ook een VN-vredesmacht. Dat zijn legers die de bevolking helpen in landen waar oorlog is. Bijvoorbeeld met een stad opbouwen, mensen of gebouwen beveiligen en inlichtingen verzamelen. Ook Nederland doet dit. In 1992 brak er oorlog uit in Joegoslavië. Het land viel uiteen. In 1995 was de val van Srebrenica. De Serviërs veroverden de stad. Nederlandse VN-soldaten die daar waren, hebben Bosnische mannen aan de Serviërs overgedragen. De mannen zijn vermoord. In Nederland vroegen de mensen zich af hoe dat had kunnen gebeuren en de regering nam ontslag.

Begrippen

les 1 – Overall oorlog

- superieur** Iemand die zich superieur voelt, vindt dat hij meer waard is dan anderen.
- de NSB** De NSB was een politieke partij die tijdens de Tweede Wereldoorlog samenwerkte met de Duitsers.
- kamp Westerbork** Kamp Westerbork was een concentratiekamp in de Tweede Wereldoorlog.
- het vernietigingskamp** Vernietigingskampen waren kampen in de Tweede Wereldoorlog waar veel Joden werden vermoord.
- de Holocaust** De Holocaust is de massale vernietiging van het Joodse volk tijdens de Tweede Wereldoorlog.
- de sjoa** Sjoa is het Hebreeuwse woord voor de moord op miljoenen Joden tijdens de Tweede Wereldoorlog.
- het herinneringscentrum** ... Een herinneringscentrum is een plek waar de gedachte aan iets speciaals levend wordt gehouden.

les 2 – De wereld in oorlog

- de expansieoorlog** Een expansieoorlog is een oorlog met als doel het vergroten van invloed en macht.
- de wereldoorlog** Een wereldoorlog is een oorlog tussen veel landen over een groot deel van de wereld.
- Benito Mussolini** Mussolini was de Italiaanse leider tijdens de Tweede Wereldoorlog die Noord-Afrika aanviel.
- de dwangarbeid** Bij dwangarbeid word je gedwongen om zeer zwaar werk te doen.
- de ondervoeding** Bij ondervoeding heb je lange tijd te weinig gegeten en daardoor ben je erg verzwakt.
- de atoombom** Een atoombom is een bom die een grote stad in één keer kan verwoesten door de grote kracht ervan.

les 3 – Koloniën in opstand

- de vrijheidstrijder** Een vrijheidstrijder is iemand die vecht tegen de overheersing door een ander land.
- de onafhankelijkheid** Onafhankelijkheid is wanneer een land zichzelf bestuurt en zijn eigen regels bepaalt.
- de politionele actie** Bij de politionele actie vocht het leger vier jaar in Nederlands-Indië om er de baas te blijven.

les 4 – Samenwerken helpt

- de Verenigde Naties** De Verenigde Naties werden na de oorlog opgericht door landen die samenwerken om vrede te bewaren.
- de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens** ... In de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens staan alle grondrechten van ieder mens.
- de VN-vredesmacht** Een VN-vredesmacht is een leger van VN-militairen dat in een conflictgebied controleert en helpt.
- het conflictgebied** Een conflictgebied is een gebied waar groepen mensen tegen elkaar strijden.
- de val van Srebrenica** Bij de val van Srebrenica in 1995 veroverden Serviërs die stad en vermoordden veel Bosniërs.